

УДК 7.038.4:316.42

А. П. Дубрівна, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, здобувач, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

АБСТРАКТНЕ МИСТЕЦТВО ЯК МОДУС МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДАХ УКРАЇНСЬКО-ІСПАНСЬКИХ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРОЕКТІВ)

Розглянуто сучасні інтеграційні процеси, зокрема успішний досвід реалізації багатьох українсько-іспанських культурно-мистецьких проєктів, головною метою яких було здійснення культурного зближення між Україною та Іспанією. Проаналізовано можливості абстрактної образотворчості як модусу міжкультурної взаємодії. Виявлено, що форми й об'єкти абстрактного мистецтва становлять своєрідну матрицю, яка є універсальним засобом створення корисних, з точки зору культури, взаємовідносин між країнами в умовах глобалізації.

Ключові слова: міжкультурна взаємодія, культурно-мистецький проєкт, абстрактне мистецтво, культура, глобалізація

А. П. Дубрівна, доцент, Киевский Национальный университет технологий и дизайна, соискатель, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, г. Киев

АБСТРАКТНОЕ ИСКУССТВО УКРАИНЫ КАК МОДУС МЕЖКУЛЬТУРНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ (НА ПРИМЕРАХ УКРАИНО-ИСПАНСКИХ КУЛЬТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОЕКТОВ)

Рассмотрены современные интеграционные процессы, в частности успешный опыт реализации ряда украинско-испанских культурных проєктов, главная цель которых — осуществление культурного сближения между Украиной и Испанией. Проанализированы возможности абстрактной образительности как модуса межкультурного взаимодействия. Вывявлено, что формы и объекты абстрактного искусства составляют своеобразную матрицу, которая является универсальным средством установления полезных, с точки зрения культуры, взаимоотношений между странами в условиях глобализации.

Ключевые слова: межкультурное взаимодействие, культурно-художественный проєкт, абстрактное искусство, культура, глобализация

A. P. Dubrivna, Associate Professor, Kyiv National University of Technology and Design, external doctoral candidate, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

ABSTRACT ART OF UKRAINE AS A MODUS OF INTERCULTURAL COOPERATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION (THE CASE OF UKRAINIAN-SPANISH CULTURAL AND ART PROJECTS)

The article analyzes the modern integration processes, successful experience in implementing Ukrainian-Spanish cultural and art projects. The purpose of

these projects is the cultural rapprochement between Ukraine and Spain. The paper studies the possibility of abstract depiction as a modus of intercultural cooperation. The author comes to the conclusion that the forms and objects of abstract art constitute a kind of matrix that is a universal means of establishing useful, from the cultural point of view, relations between countries under the conditions of globalization.

Keywords: *intercultural cooperation, cultural and art project, abstract art, culture, globalization*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку цивілізації, з розширенням міжкультурних зв'язків та взаємного обміну духовними та матеріальними цінностями між країнами, міжкультурна взаємодія набуває актуальності. Аналізуючи стан культури, необхідно відзначити тенденцію універсального еволюціонізму, що перебуває в основі картини світу сьогодення. Інтеграція у сферу міжетнічних та міжцивілізаційних відносин є багатоаспектною, багатофакторною, глобальною, яку слід розуміти як процеси глобалізації. Це явище охоплює політичну, економічну та соціокультурну сфери всього світового простору. Об'єктивні глобалізаційні процеси допомагають позитивному взаємозбагаченню та надають культурі як важливому компонентові комунікації та гуманізації міжнародних зв'язків пріоритетного статусу. Тенденції сучасності свідчать про інтенсивність співробітництва в музейній сфері, між мистецькими організаціями, закладами творчої освіти, а також помітно посилюється інтерес митців до інтернаціональної культурно-мистецької співпраці, що збагачує соціокультурну сферу загального світового простору й активізує цивілізаційний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці фундаторів сучасної глобалістики, таких як У. Бек, С. Гантінгтон, Е. Гідденс, Ж. Дерріда, Т. Левітт, Р. Робертсон, А. Тоффлер, М. Уотерс, Ф. Фукуяма, С. Хоффман допомагають системно розглянути сутність процесів глобалізації, її особливості та проблеми; поглиблюють розуміння цього феномену вчені Ю. Богуцький, В. Буряк, Е. Гранд, І. Ільїн, В. Іноземцев, В. Лях, В. Малахова, О. Чумаков; розкривають проблеми культурної самоідентифікації та її збереження праці Т. Метельової, О. Пензіної, Н. Тішуніної; діалогізму як форм міжкультурної взаємодії присвячені дослідження Є. Більченко, П. Герчанівської, В. Шейка.

Глобалізація є об'єктивною історичною реальністю та охоплює всі сфери сучасного суспільства, уможлиблює економічний та культурний розвиток, співпрацю між країнами, взаємний обмін народів цінностями і здобутками, поглиблює політичні й господарські зв'язки, а також визначає загальні правові, економічні та політичні принципи (Дерріда, 2004).

Неоднозначність цього явища призводить до багатьох проблем і протиріч, де питання міжкультурної взаємодії активно обговорюється в контексті світової інтеграції та солідарності. Так, суб'єктом глобалізації є все людство, процеси її не випадкові, мають причинно-наслідкові зв'язки, які складно контролювати (Іноземцев, 2004). Кожна нація як складова єдиного ор-

ганізму відповідає за збереження своєї частки загальнолюдської істини й зобов'язана ознайомлювати з нею всіх інших (Богуцький та Шейко, 2013). В умовах глобалізації активізується роль культури як найважливішого компонента комунікації духовного виробництва та гуманізації міжнародних зв'язків.

Мета статті — розглянути можливості абстрактного мистецтва як моду-су міжкультурної взаємодії, вивчити досвід реалізації багатьох українсько-іспанських культурно-мистецьких проєктів, а також виявити особливості абстрактної образотворчості як своєрідної матриці транскультурного діалогу в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світовій культурі кінця ХХ — початку ХХІ ст. склалася стійка тенденція амбівалентності, зумовлена усвідомленням розмаїття рівноправних самодостатніх культур, з одного боку, та необхідністю формування загального світового культурного простору, з іншого. Постійний процес взаємопроникнення культур, з рівнозначною тенденцією до гармонії та хаосу, де універсализація спонукає до осмислення самоідентифікації та її збереження, а також виникнення автохтонних культур, існує завдяки зовнішнім впливам й орієнтований за межі національних кордонів (Тишунина, 2003).

Автентичність можна зберігати за допомогою діалогічності між локальними культурами, сприяючи їх постійній взаємодії (Метельова, 2013). Ефективність діалогізму у формуванні транскультурної ідентичності потребує наявності в індивіда особистої та етнокультурної totoжності, яка відповідає його принципам і переконанням, а також критично-творчого ставлення до інформативних імпульсів іззовні та здатність до їх відбору і трансформації відповідно до власної ідентичності (Більченко, 2009). Діалогізм, діалогізація — одна із форм об'єктивного процесу інтернаціоналізації суспільного життя, яка ґрунтується на комунікативному принципі, де головні складові — усвідомлення єдності й різноманіття світу, визнання цінності та унікальності кожної з національних культур, а також полівекторності їх розвитку, за умови обов'язкового толерантного ставлення до різних культур (Герчанівська, 2017).

Українське культурне поле сприяє зацікавленості зарубіжних митців. У цьому процесі діяльність іспанського скульптора-абстракціоніста, суспільного діяча Карлоса Гарсія Лаоса являє собою цікавий культурний феномен з точки зору дослідження особливостей міжкультурної взаємодії. Усе життя його цікавили прості геометричні форми, скульптор вважає найкращим утіленням філософської думки, абсолютним вираженням краси, універсальною мовою, що зрозуміла людям різних етнічних, релігійних, політичних, філософських світоглядів. Мінімум засобів і максимум наповненості — основна суть абстрактного мистецтва.

Геометрія відіграє особливу роль в абстрактному мистецтві — це вихід в інший світ, який протиставляється зовнішній видимій реальності, де в поверненні до простих та незмінних форм-знаків транслюється еволюційний інформаційний код, що є універсальним засобом взаємовідносин людини з

дійсністю, а саме своєрідною матрицею в передачі інформації. Абстрактні форми здатні порушувати емоційно-асоціативні зв'язки, вирішуючи основне завдання художньо-естетичного пізнання в осмисленні та передачі певного досвіду осягнення буття.

У творчому доробку скульптор-абстракціоніст має реалізовані українсько-іспанські культурно-мистецькі проекти: «Abstracciones Encontradas», «8 міст», «R-evolution. Suprematism. Maydan», «Материнський інстинкт», «Споріднені душі», де він є автором, куратором та учасником, залучаючи до співпраці митців з України й Іспанії, здійснюючи значимий внесок у розвиток культури обох країн.

Перший українсько-іспанський культурно-мистецький проект Карлоса Гарсія Лаоса — «Abstracciones Encontradas» («Зустріч абстракцій») проведено у 2013–2014 рр. у співпраці з автором цієї статті як співorganizатором та учасником. Головна ідея — зміцнення культурного співробітництва між Україною та Іспанією, поглиблення культурних зв'язків, налагодження прямих двосторонніх контактів між закладами культури й освіти, проведення виставок, просвітницька робота, спрямована на ознайомлення з мистецькими досягненнями й особливостями обох країн, які мають давні відносини, що надалі стають пліднішими, особливо у сфері культури.

Мистецька подія — експозиція живописних (А. Дубрівна) та скульптурних (К. Гарсія Лаос) робіт, лекція на тему «Абстрактне мистецтво в контексті українського авангардного руху початку ХХ століття» (доповідач А. Дубрівна) у культурному центрі м. Сарагоса «Centro Cívico Delicias» — зацікавила різні соціальні прошарки вікові групи міста. Аналізуючи досвід реалізації проекту «Abstracciones Encontradas» («Зустріч абстракцій») в Іспанії, можна констатувати зміну вектора в загальному оцінюванні культури України, посилення інтересу до її мистецьких здобутків. Зауважимо, що іспанський глядач виявив високий рівень сприйняття та осмислення сучасного абстрактного мистецтва, представленого творами живопису та скульптури.

Продовження цього проекту відбулося на базі Київського національного університету технологій та дизайну, де проведено виставку мистецьких робіт, що експонувалися в Іспанії, і майстер-класи для студентства. Домінування тривалий час (період Радянського Союзу) в українському мистецтві соцреалістичного напрямку, критика досягнень модернізму та авангардного руху, заборона абстрактних проявів в образотворчому мистецтві спричинили виникнення в суспільстві України тенденції ускладненого сприйняття творів абстрактного мистецтва. Однак євроінтеграційний напрям розвитку останніх років, прагнення долучитися до загального світового культурного простору корегують застарілі цінності, зумовлюють перегляд усталених позицій. Це підтверджують активна реакція студентів і викладачів Київського національного університету технологій та дизайну під час проведення майстер-класу та круглих столів, їх щира зацікавленість художніми творами абстрактного виду мистецтва, процесом їх створення, а також ініціативність у намаганні пізнати їх зміст.

Отже, досвід проведення проекту «Abstracciones Encontradas» («Зустріч абстракцій») засвідчує ефективність співпраці, спрямованої на взаємне збагачення культур України та Іспанії, що стимулює еволюційний вектор розвитку, а також виводить на новий рівень осмислення об'єкти абстрактного мистецтва, як унікального зв'язуючого елементу, своєрідної комунікативної матриці в контексті міжкультурного діалогу.

Мета наступного міжнародного культурно-мистецького проекту Карлоса Гарсія Лаоса «8 міст» також направлена на об'єднання та розвиток міжкультурних зв'язків. Символічне поєднання здійснюється за допомогою встановлення абстрактної скульптури «Мистецтво» в різних європейських містах. Вона складається з трьох кольорових прямокутників, де чорний означає талант, червоний — красу, сірий — жертвовність.

Проект розпочато в рідному місті автора (Сарагоса) у 2013 р. У 2015 р. громада Луцька виявила бажання підтримати ідею проекту, збудувавши скульптуру в центрі міста. Показово, що у 2016 р. Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури в Києві, головного фундаментального закладу у сфері мистецької академічної освіти, встановила скульптуру на своїй території, підтверджуючи впливову сутність абстрактного мистецтва, яке покликане об'єднати європейські міста на засадах гуманізму, краси, поваги, розуміння, демонструючи унікальність його суспільного значення та можливість міжкультурної комунікації.

Отже, приклад реалізації та позитивного резонансу в містах України й Іспанії цього культурно-мистецького проекту дозволяє констатувати, що абстрактні форми є зрозумілими та слугують універсальним засобом, своєрідною доступною візуальною мовою під час налагодження тісних цивілізаційних зв'язків між країнами й демонструють дієвий приклад міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації.

Нині діяльність художника набуває дещо нового розуміння. Осмислення цього в контексті динамічних перемін соціально-політичного життя України підкреслює значення міжнародного культурно-мистецького проекту «R-evolution. Suprematism. Maydan», проведеного у 2014 р. в м. Сарагоса (Іспанія), у 2015 р. у м. Київ (Україна) та м. Уеска (Іспанія). Мета цієї культурної події — осмислення спадщини К. Малевича, а також пошук культурно-історичного аналогу між революційними експериментами в мистецтві одного із фундаторів абстракціонізму й революційними подіями, що відбулися в Україні у 2013–2014 рр.

Автор проекту скульптор-абстракціоніст Карлос Гарсія Лаос базується на мистецтві засновника супрематизму, називаючи себе «іспанським сином Малевича». Ця близькість проявляється в подібності творчого бачення та мови вираження через геометричні форми абстракції, а також у філософському розумінні мистецтва. Так, можна простежити паралель між сучасними потрясіннями, кризою, яку переживає українське суспільство,

та революційними зрушеннями початку ХХ ст., у період яких розвивалася творчість К. Малевича, видатного представника абстрактного мистецтва. Історичною місією художників-авангардистів, зокрема К. Малевича, була побудова нової системи бачення та візуалізації буття. Усе це зацікавлює митців сучасності, де авангардний рух початку ХХ ст., його новаторські пошуки сприймаються як обстоювання свого незалежного погляду та пошуку свободи особистості в умовах сьогодення.

Карлос Гарсія Лаос залучив до проекту більше 50 учасників, котрі поділяють його ідею: «об'єднувати» замість того, щоб «роз'єднувати», «створювати» замість того, щоб «руйнувати», поважати різні думки та працювати над спільним проектом, який називається «Україна», де свобода й можливості гарантовані, де діти матимуть краще майбутнє й ніхто не почуватиме себе поза суспільством через свої переконання, походження, соціальний рівень чи релігію.

Таким чином, аналізуючи досвід реалізації проекту, можна зазначити, що абстрактне мистецтво, представником якого є К. Малевич, революційність його творчості є стимулами для процесів переосмислення нинішньої дійсності. Культурні діячі та митці виявили високу активність громадської свідомості, здатність до самоорганізації, вагомий творчий потенціал — неоціненний внесок у процеси міжкультурного об'єднання.

У 2016 р. в м. Умань за ініціативи мешканців і за підтримки адміністрації реалізовано українсько-іспанський культурно-мистецький проєкт «Материнський інстинкт», який передбачає встановлення в місті абстрактної скульптури Карлоса Гарсія Лаоса та проведення перформансу. Монумент — це прямокутник з перфорованим просвітом та кулею всередині. Абстрактний за формою й концептуальний за змістом твір символізує невтомне материнське око, що споглядає, вболіваючи за життя кожної людини. Величний образ Березини автор утілює через геометричну абстрактну знаковість, яка, на його думку, є ідеальною формою вираження ідеї творчого задуму. Скульптуру встановлено на гранчасту конструкцію, у яку під час урочистого відкриття кожен відвідувач міг покласти каміння з написом виявлення своєї шани до матері, долучившись до інтерактивного мистецького дійства, що мало засвідчити символічну причетність учасників до своєї «сімейної» спільноти, демонструючи рівноцінність кожного з них.

Важливість цього проєкту полягає в гуманістичній спрямованості й інтернаціональній значимості, що здійснює неоціненний внесок у процеси культурної глобалізації.

На платформі Національного музею Тараса Шевченка у 2017 р. організовано українсько-іспанський культурно-мистецький проєкт «Споріднені душі», який демонструє позитивний приклад дієвої культурної дипломатії, важливого чинника інтеграційних процесів. В основі проєкту — ідея осмислення вічних загальнолюдських цінностей і проблем. Унікальним у межах

проекту є простеження паралелі в осягненні спадку Тараса Шевченка та Франсіско Гойї, де вперше проаналізовано тотожність їх творчої складової. Важлива інновація – транчасасове, транскультурне та транснаціональне поєднання між Україною й Іспанією за допомогою образотворчого мистецтва, де своєрідним сполучним елементом є абстрактні роботи скульптора Карлоса Гарсія Лаоса. Подібність творчого погляду, актуальна проблематика, що розкривається в роботах трьох митців, представників різних країн та різних історичних площин, засвідчує виняткову особливість художньої мови образотворчого мистецтва як універсального засобу міжкультурної взаємодії.

Важливим є те, що привертається увага до спорідненості етичних особливостей, релігійних, політичних, філософських світоглядів обох країн, а також відбувається осмислення невпинності бурхливого потоку життя, важливості вічного, підкреслюється подібність людських проблем, незважаючи на національну належність і громадянство. Це є значним внеском у глобальні процеси культурного об'єднання на основі поваги та толерантності до різних культур, слугує позитивним прикладом інтернаціонального співтовариства.

Висновки. Отже, міжкультурна взаємодія – складне та суперечливе явище, що є об'єктивною історичною реальністю та охоплює всі сфери сучасного суспільства. Дійсно, це вможливує розвиток культури, співпрацю між країнами, взаємний обмін цінностями та здобутками, поглиблює політичні, економічні, соціальні зв'язки.

Аналізуючи досвід реалізації українсько-іспанських культурно-мистецьких проєктів, констатуємо: засоби абстрактного мистецтва – істинно унікальні. Елементарні прості форми складаються у своєрідну матрицю – універсальний метод встановлення корисних, з точки зору культури, взаємовідносин між країнами в умовах глобалізації. Можна стверджувати, що ця матриця є первинною в системі особливих знаків, маючи тисячолітню історію, зберігши через покоління візуальні коди, на сучасному рівні становить досконалу форму транслявання на загальнозрозумілому рівні головних цивілізаційних цінностей. Це робить абстрактне мистецтво важливим чинником у процесах міжкультурного об'єднання.

Продовжуючи дослідження абстрактного мистецтва, плануємо зосередитись на аналізі творчості сучасних українських митців, котрі практикують абстрактну образотворчість. Нас цікавлять регіональні мистецькі осередки, а саме їх діяльність, особливості та відмінності в пошуковій творчій роботі.

Список посилань

- Більченко, Є. (2009). Монокультурна, полікультурна і транскультурна ідентичність: компаративний дискурс. *Наукові записки. Серія: Філософія*, 5, 64–73. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Богущий, Ю. П. і Шейко, В. М. (2013). Роль діалогу культур у процесі синергетичної динаміки еволюції системи управління сучасною цивіліза-

- цією в добу глобалізації. *Культура України, Збірник наукових праць*, 44, 4–16. Харків: ХДАК.
- Герчанівська, П. Е. (2017). Перспективи розвитку глобалізаційних процесів у сучасному соціокультурному просторі. *Національні культури у глобалізованому світі*, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 6–7 квітня 2017 р., 31–34. Київ: КНУКіМ.
- Деррида, Ж. (2004). Глобалізація, мир і космополітизм. *Космополіс*, 2 (8), 125–140. Москва: Російська асоціація міжнародних досліджень.
- Иноземцев, В. Л. (2004). Вестернізація як глобалізація і «глобалізація» як американизація. *Вопросы философии: научно-теоретический журнал РАН*, 4, 58–69. Москва: Наука.
- Метельова, Т. (2013). Полівалентність самоідентифікацій у добу глобалізації. *Наукові записки. Серія: Культурологія*, Матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Культура в горизонті сталих і плінних ідентичностей» (12–13 квітня 2013 року, м. Острого). Частина 1, 11, 12–26. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Тишуніна, Н. В. (2003). Современные глобализационные процессы: вызов, рефлексии, стратегии. Н. В. Тишуніна (Ред.). *Глобализация и культура: аналитический подход, Сборник научных материалов*, с. 5–24. Санкт-Петербург: Янус.

References

- Bilchenko, E. (2009). Monoculture, multicultural and transcultural identity: comparative discourse. *Proceedings. Series: Philosophy*, 5, 64-73. Ostroh: Publisher Ostroh Academy. [In Ukrainian].
- Bogucki, P. & Shejko, V. (2013). The role of the dialogue of cultures in the evolution of synergetic dynamics control system of modern civilization in the era of globalization, 44, 4-16. *Culture of Ukraine*. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture. [In Ukrainian].
- Herchanivska, P. (2017). Prospects of globalization in the contemporary socio-cultural space. *National culture in a globalized world*, 31-34. Kyiv: Kyiv National University of Culture and Arts. [In Ukrainian].
- Derrida, J. (2004). Globalization, peace and cosmopolitanism. *Cosmopolis*, 2 (8), 125-140. Moscow: Russian Association for International Studies. [In Russian].
- Inozemtseva, V. (2004). Westernization as globalization and «globalization» as Americanization. *Questions of philosophy: Scientific and Theoretical Journal of the Russian Academy of Sciences*, 4, 58-69. Moscow: Science. [In Russian].
- Metelova, T. (2013). Multivalency self-identifications in the era of globalization. *Scientific notes*, 1, 11, 12-26. Ostroh: Publisher Ostroh Academy. [In Ukrainian].
- Tyshunyna, N. (2003). Modern globalization processes: challenge, reflection, strategies. *Globalization and culture: an analytical approach*, 5-24. St. Petersburg: Janus [In Russian].

UDC 7.038.4:316.42

A. P. Dubrivna, Associate Professor, Kyiv National University of Technology and Design, external doctoral candidate, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

antart@ukr.net

orcid.org/0000-0001-8012-6946

ABSTRACT ART OF UKRAINE AS A MODUS OF INTERCULTURAL COOPERATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION (THE CASE OF UKRAINIAN-SPANISH CULTURAL AND ART PROJECTS)

The aim of this paper is to explore the modern integration processes and analyze successful experience in implementing a number of Ukrainian-Spanish cultural and art projects in the context of globalization. The purpose of these projects is the cultural rapprochement between Ukraine and Spain.

Research methodology. The study is based on the methods and principles of scientific knowledge. The author has applied the concepts of general research approaches: systemic, structural and functional, active and scientific methods, synthesis, analysis, methods of logical analysis, etc.

Results. The paper studies the possibility of abstract depiction as a modus of intercultural cooperation. As a result of a culturological and art-critic analysis the author comes to the conclusion that the forms and objects of abstract art constitute a kind of matrix that is a universal means of establishing useful, from the cultural point of view, relations between countries under the conditions of globalization.

Novelty. The author analyzes a personal experience of the Ukrainian-Spanish cultural and art projects. For the first time abstract art is shown in the focus as a unique means that promotes the process of intercultural cooperation.

The practical significance. The results of the study showed the effectiveness of international cultural and artistic projects in the process of intercultural cooperation. This demonstrates a positive example of efficient cultural diplomacy.

Keywords: *intercultural cooperation, cultural and art project, abstract art, culture, globalization.*

Надійшла до редколегії 24.04.2017